

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

[૨૦૨૧] જ એસ. સી. આર ૮૧

એમ. કે. રણજીતસિંહ અને અન્યો.

વિરૂદ્ધ

યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્યો.

(આઈ.એ. નં.૮૫૬૧૮/૨૦૨૦)

માં

(રીટ પિટિશન (સિવિલ) નં.૮૩૮/૨૦૧૮)

એપ્રિલ ૧૮, ૨૦૨૧

[એસ. એ. બોબડે, મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિશ્રી, એ. એસ. બોપન્ના, ન્યાયમૂર્તિશ્રી અને

વી. રામસુબ્રમણ્યન, ન્યાયમૂર્તિશ્રી]

પર્યાવરણીય કાયદાઓ:વન્યજીવન – લુપ્તપ્રાય પ્રજાતિઓનું રક્ષણ અને સંરક્ષણ
 – પક્ષીઓના રક્ષણ માટે રિટ અરજી – ગ્રેટ ઇન્ડિયન બસ્ટાર્ડ (જી.આઈ.બી.)
 અને લેસર ફ્લોરિકન, ઓવરહેડ પાવર લાઇન સાથે અથડાતાં મૃત્યુ પામી રહ્યા
 હોવાથી લુપ્ત થવાના આરે છે – રાજસ્થાન અને ગુજરાત રાજ્યને શિકારી-પ્રૂફ
 ફેન્સીંગ, એન્કલોઝર ડેવલપમેન્ટમાં નિયંત્રિત ચરાઈ સુનિશ્ચિત કરવા માટે
 નિર્દેશો માંગવામાં આવ્યા – પ્રાથમિકતા અને સંભવિત નિવાસસ્થાનમાં
 ઓવરહેડ પાવર લાઇનો, પવનચક્કીઓનું વધુ બાંધકામ અને સૌર માળખાગત
 સુવિધાઓની સ્થાપનાને મંજૂરી ન આપવાની માંગ કરવામાં આવી – દિશાએ
 ભવિષ્યની તમામ ઓવરહેડ પાવર લાઇનોને ભૂગર્ભિત કરવાની પણ માંગ કરી;
 પ્રાથમિકતા ગ્રેટ ઇન્ડિયન બસ્ટાર્ડ નિવાસસ્થાનમાં પસંદ કરેલી પાવર લાઇનો
 અને સંભવિત નિવાસસ્થાનમાં ડાયવર્ટરની સ્થાપના – ઠરાવ્યુ:ટકાઉ વિકાસ
 ખ્યાલને ધ્યાનમાં રાખીને અને સંતુલન જાળવી રાખીને, દુર્લભ પ્રજાતિના
 પક્ષીઓનું રક્ષણ કરવું આવશ્યક છે, જ્યારે તે જ સમયે યોગ્ય રીતે વીજળીના
 પ્રસારણને મંજૂરી આપવી – ચોક્કસ વિસ્તારોમાં ભૂગર્ભ પાવર કેબલ નાખવા
 શક્ય બનશે નહીં અને ચોક્કસ સ્થળોએ પહેલાથી અસ્તિત્વમાં રહેલા કેબલનું
 રૂપાંતર પણ કરી શકાતું નથી – આવા સ્થળોએ, એવી ભલામણ કરવામાં આવે
 છે કે હાલની પાવર લાઇનો પર 'બર્ડ ડાયવર્ટર' સ્થાપિત કરવામાં આવે અને
 નિવાસસ્થાનોની નજીક જ્યાં તકનીકી રીતે શક્ય હોય ત્યાં નવી પાવર લાઇનનું
 ભૂગર્ભીકરણ હાથ ધરવામાં આવે – વધુમાં, પક્ષીઓની ઉપરોક્ત પ્રજાતિઓના

ઇંડાને સંવર્ધન કેન્દ્રોમાં સ્થાનાંતરિત કરીને સુરક્ષિત કરવા - ભૂગર્ભ પાવર લાઇન, ખાસ કરીને ઉચ્ચ-વોલ્ટેજ, મૂકવા માટે, કેસ-ટુ-કેસ આધારે તકનીકી મૂલ્યાંકનની જરૂર પડશે - ઉચ્ચ-વોલ્ટેજ ભૂગર્ભ પાવર લાઇન નાખવાની શક્યતાનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે સમિતિની રચના કરવામાં આવી છે - તેને ધ્યાનમાં રાખીને, ગ્રેટ ઇન્ડિયન બસ્ટાર્ડ ના પ્રાથમિકતા અને સંભવિત નિવાસસ્થાનોમાં બધી ઓછી વોલ્ટેજ પાવર લાઇનો નાખવામાં આવશે, ભવિષ્યમાં ભૂગર્ભમાં નાખવામાં આવશે, અને હાલની ઓછી વોલ્ટેજ ઓવરહેડ પાવર લાઇનોને ભૂગર્ભ પાવર લાઇનોમાં રૂપાંતરિત કરવામાં આવશે - પ્રાથમિકતા અને સંભવિત નિવાસસ્થાનોમાં ઉચ્ચ-વોલ્ટેજ પાવર લાઇનો અહીં ઉદ્દેશિત ગ્રેટ ઇન્ડિયન બસ્ટાર્ડ ને ભૂગર્ભ પાવર લાઇનમાં રૂપાંતરિત કરવામાં આવશે.

ટી.એન. ગોદાવર્મન ચિરુમુલપડ વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય (૨૦૧૨) ૩ એસસીસી ૨૭૭: [૨૦૧૨] ૩ એસસીઆર ૪૬૦; સેન્ટર ફોર એન્વાયર્નમેન્ટલ લો, વર્લ્ડ વાઇડ ફંડ - ભારત વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય (૨૦૧૩) ૮ એસસીસી ૨૩૪: [૨૦૧૩] ૬ એસસીઆર ૭૫૭ - સંદર્ભિત.

કેસ કાયદો સંદર્ભ

[૨૦૧૨] ૩ એસ. સી. આર. ૪૬૦ નો સંદર્ભ પેરા ૪ માં આપવામાં આવ્યો છે

[૨૦૧૩] ૬ એસ. સી. આર. ૭૫૭ નો સંદર્ભ પેરા ૫ માં આપવામાં આવ્યો છે

દીવાની મૂળ ન્યાયનિર્ણય:રિટ પિટિશન (સિવિલ) નં.૮૩૮/૨૦૧૯ માં
આઈ.એ.નં.૮૫૬૧૮/૨૦૨૦.

(ભારતના બંધારણની કલમ ૩૨ હેઠળ)

શ્યામ દીવાન, પ્રશાંતો ચંદ્ર સેન, વરિષ્ઠ વકીલો, સુશ્રી સોનિયા દુબે,
સુશ્રી સુગંધા યાદવ, શતદ્રુ ચક્રવર્તી, સુશ્રી રિયા સાહની, સુશ્રી સુરભી આનંદ,
મેસર્સ લીગલ ઓપ્શન્સ, અરજદારો માટે વકીલો.

સુશ્રી ઐશ્વર્યા ભાટી, એએસજી., સૌરભ મિશ્રા, એએજી., ડો. મનીષ
સિંઘવી, ડો. અભિષેક મનુ સિંઘવી, એસ.બી. ઉપાધ્યાય, એમ.જી. રામચંદ્રન,
રણજી થોમસ, સિનિયર એડવોકેટ, ગુરમીત સિંહ મક્કર, ડી.એલ. ચિદાનંદ,
અંકુર તલવાર, શ્યામ ગોપાલ, મિલિંદ કુમાર, વિકાસ બંસલ, સત્રી ચૌધરી,
અર્જુન ગર્ગ, વરુણ કે. ચોપરા, ગુરતેજપાલ સિંહ માટે મેસર્સ વી.કે.સી. લૉ
ઓફિસ, મહફૂઝ એ. નાઝકી, પોલાંકી ગૌથમ, શૈક મોહમ્મદ હનીફ, ટી. વિજયા

ભાસ્કર રેડ્ડી, અમિતાભ સિંહા, શ્રે શર્મા, સંદીપ ઝા, આદિત્ય એ. પાંડે, રાહુલ ચિટનિસ, સચિન પાટિલ, જીઓ જોસેફ, મહેશ અગ્રવાલ, અર્શિત આનંદી, કમિત આનંદ, યોહાન, યોહાન. ભંડારી, કુ. આશિમા ચૌહાણ, ઇ.સી. અગ્રવાલા, સોમેશ ચંદ્ર ઝા, રાહુલ નારંગ, કુ. આસ્થા મહેતા, કુ. દીપાન્વિતા પ્રિયંકા, અનિરુદ્ધ પી. માયી, કુ. હેમંતિકા વાહી, કુ. રંજીથા રામચંદ્રન, કુ. જેસલ વાહી, વી.એન. રઘુપતિ, શિવિ સંયમ, કુ. પ્રતિષ્ઠા વિજ, જયપ્રીત હોરા, એ. કાર્તિક, દેવેન્દ્ર સિંહ, અનંત કુમાર વાત્સ્ય, વાત્સ્ય કિશ્નૈયા, કુ. આરતી સિંહ, આકાશદીપ સિંહ રોડા, બસંત પાલ સિંહ, કુ. પૂજા સિંહ, પ્રતિવાદીઓના વકીલ.

એમ. કે. રણજીતસિંહ અને અન્યો વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્યો.

કોર્ટનો નીચેનો આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો:

આદેશ

૧. આ રિટ પિટિશન જાહેર હિતની પ્રકૃતિમાં દાખલ કરવામાં આવી છે, જેમાં પક્ષીઓની બે પ્રજાતિઓ ગ્રેટ ઇન્ડિયન બસ્ટર્ડ (ટૂંકમાં 'ગ્રેટ ઇન્ડિયન બસ્ટર્ડ') અને લેસર ફ્લોરિકનનું રક્ષણ કરવાની માંગ કરવામાં આવી છે, જે લુપ્ત

થવાના આરે છે.ઓવરહેડ પાવર લાઇનોનું અસ્તિત્વ જોખમી બન્યું હોવાનું કહેવાય છે, જેના કારણે અથડામણમાં પક્ષીઓની આ પ્રજાતિઓ મોત પામી રહી છે.પેવિંગ રિટ પિટિશનમાં, આ.એ. નં. ૮૫૬૧૮/૨૦૨૦ માં અરજી દાખલ કરવામાં આવી છે જેમાં રાજસ્થાન રાજ્ય (પ્રતિવાદીઓ નં. ૫ અને ૬) અને ગુજરાત રાજ્ય (પ્રતિવાદીઓ નં. ૮ થી ૧૧) ને નિર્દેશ આપવા માટે વચગાળાના નિર્દેશોની માંગ કરવામાં આવી છે કે તેઓ બિડાણ વિકાસમાં શિકારી-પ્રતિરોધક વાડ, નિયંત્રિત ચરાઈ સુનિશ્ચિત કરે અને ઉપરોક્ત પ્રતિવાદીઓને ઓવરહેડ પાવર લાઇનો સ્થાપિત કરવાની મંજૂરી ન આપે અને વાઇલ્ડલાઇફ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ઇન્ડિયા દ્વારા ઓળખાયેલ પ્રાથમિકતા અને સંભવિત નિવાસસ્થાનમાં પવનચક્કીઓના વધુ બાંધકામ અને સૌર માળખાગત સુવિધાઓની સ્થાપનાની મંજૂરી ન આપે.અરજદારે પ્રતિવાદીઓને અરજીમાં સૂચિબદ્ધ પાવરલાઇન માટે ડાયવર્ટર્સ સ્થાપિત કરવા માટે નિર્દેશ પણ માંગ્યો છે.

૨. આ જ વિષયવસ્તુ સૂચવે છે કે પ્રતિવાદીઓ સામે આવા નિર્દેશો માંગવામાં આવ્યા હોવા છતાં, મુકદ્દમા પ્રકૃતિમાં પ્રતિકૂળ નથી કારણ કે તે સમુદાયનું હિત છે.હકીકતમાં, અરજદારો પર્યાવરણવાદી હોવાથી, સંખ્યામાં ઘટી રહેલા દુર્લભ પક્ષીઓનું રક્ષણ કરવા માગે છે.એવી દલીલ કરવામાં આવે છે કે ગ્રેટ ઇન્ડિયન બસ્ટાર્ડ એ વિશ્વના સૌથી ભારે ઉડતા પક્ષીઓમાંનું એક છે, જેની ઊંચાઈ લગભગ એક મીટર અને પાંખનો વિસ્તાર લગભગ સાત ફૂટ છે.તે

રાજસ્થાન અને ગુજરાતના ભાગો સિવાય ૯૦ ટકા વસવાટમાંથી અદ્રશ્ય થઈ ગયું છે, જેનું રક્ષણ કરવાનું છે.અરજદારોના જણાવ્યા અનુસાર, ઓવરહેડ પાવર લાઈનો ગ્રેટ ઇન્ડિયન બસ્ટાર્ડ ના અસ્તિત્વ માટે સૌથી મોટો ખતરો છે. વાઈલ્ડલાઈફ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ઇન્ડિયા (ડબલ્યુ.આઈ.આઈ.) એ તેના અહેવાલ "પાવર લાઈન મિટિગેશન, ૨૦૧૮" માં જણાવ્યું છે કે દર વર્ષે ૧ લાખ પક્ષીઓ વીજળીની લાઈનો સાથે અથડાવાને કારણે મૃત્યુ પામે છે.અહેવાલમાં તારણ કાઢવામાં આવ્યું છે કે જ્યાં સુધી પાવર લાઈન મૃત્યુદર તાત્કાલિક ઘટાડવામાં નહીં આવે, ત્યાં સુધી જી. આઈ. બી. નો નાશ નિશ્ચિત છે.થારમાં વાઈલ્ડલાઈફ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ઇન્ડિયા (ડબલ્યુ.આઈ.આઈ.) દ્વારા હાથ ધરાયેલા સર્વેક્ષણમાં ૮૦ કિમી લાંબી વીજળીની લાઈનોને આવરી લેવામાં આવી હતી, જે વર્ષમાં ૭ વખત પુનરાવર્તિત કરવામાં આવી હતી, જેમાં ગ્રેટ ઇન્ડિયન બસ્ટાર્ડ (ગ્રેટ ઇન્ડિયન બસ્ટાર્ડ) સહિત લગભગ ૩૦ પ્રજાતિઓના ૨૮૯ મૃતદેહો મળી આવ્યા હતા.અભ્યાસમાં રાજસ્થાનના ડેઝર્ટ નેશનલ પાર્કમાં/આસપાસના ૪૨૦૦ ચોરસ કિમી વિસ્તારમાં લો ટેન્શન લાઈન માટે ૩ પક્ષીઓના મૃત્યુદર/કિમી/મહિને, હાઈ ટેન્શન લાઈન માટે ૬ પક્ષીઓના મૃત્યુદર/કિમી/મહિને અને લગભગ ૧ લાખ પક્ષીઓ/દર વર્ષે અંદાજવામાં આવ્યા હતા.ગ્રેટ ઇન્ડિયન બસ્ટાર્ડના સંદર્ભમાં, ૨૦૧૭-૨૦ દરમિયાન થારમાં ૬ મૃત્યુ નોંધાયા છે, જે તમામ હાઈટેન્શન ટ્રાન્સમિશન લાઈનોને કારણે છે- જેમાંથી કેટલીક વિન્ડ ટર્બાઈન સાથે જોડાયેલી છે.તેથી, અરજદાર ભવિષ્યની

તમામ ઓવરહેડ પાવર લાઈનોને ભૂગર્ભમાં મૂકવા માંગે છે; પસંદગીની પાવર લાઈનોને પ્રાથમિકતા ગ્રેટ ઇન્ડિયન બસ્ટાર્ડ નિવાસસ્થાનમાં અને સંભવિત નિવાસસ્થાનમાં ડાયવર્ટર્સની સ્થાપના.

૩. હકીકતમાં, તે ઊર્જા મંત્રાલય, ભારત સંઘ દ્વારા તેમના ૧૫.૦૩.૨૦૨૧ તારીખના સોગંદનામામાં નીચે મુજબ સ્વીકારવામાં આવ્યું છે:

“ગ્રેટ ઇન્ડિયન બસ્ટાર્ડ (“ગ્રેટ ઇન્ડિયન બસ્ટાર્ડ”) માં આગળની દ્રષ્ટિનો અભાવ છે.આને કારણે, તેઓ તેમની આગળની પાવરલાઈનને દૂરથી જોઈ શકતા નથી.તેઓ ભારે પક્ષીઓ હોવાથી, તેઓ નજીકના અંતરની અંદર વીજળીની લાઈનો પાર કરવામાં અસમર્થ હોય છે.આમ, તેઓ વીજળીની લાઈનો સાથે અથડાવા માટે સંવેદનશીલ હોય છે.ઓછી વોલ્ટેજ લાઈનના કિસ્સામાં, વીજ કરંટ ઘણીવાર નાના તબક્કાના વિભાજન અંતરને કારણે મૃત્યુનું કારણ બને છે.હાઈ વોલ્ટેજ લાઈનો વીજ કરંટને કારણે મૃત્યુનું કારણ નથી બનતી પરંતુ અથડામણને કારણે મૃત્યુનું કારણ બને છે.”

૪. પરંતુ, આ કોર્ટે ટી.એન. ગોદાવર્મન થિરુમુલપડ વિરુદ્ધ ભારત અને અન્ય સંગઠન (૨૦૧૨) ૩ એસસીસી ૨૭૭ ના કેસમાં આઈએ નં. ૧૪૩૩ અને ૧૪૭૭/૨૦૦૫ પર વિચાર કરતી વખતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

“૧૭. પર્યાવરણીય ન્યાય ત્યારે જ પ્રાપ્ત થઈ શકે છે જ્યારે આપણે માનવકેન્દ્રિતના સિદ્ધાંતથી પર્યાવરણકેન્દ્રિત તરફ વળીએ.આપણા ઘણા સિદ્ધાંતો જેમ કે ટકાઉ વિકાસ, પ્રદૂષક ચૂકવણી સિદ્ધાંત, આંતર પેઢી સમાનતા તેમના મૂળ માનવ કેન્દ્રિત સિદ્ધાંતોમાં છે.એંથ્રોપોસેન્ટ્રીઝમ હંમેશા માનવ હિત પર કેન્દ્રિત હોય છે અને અમાનવીય લોકો માટે માત્ર સાધન મૂલ્ય ધરાવે છે.બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, મનુષ્યો માટે અમાનવીય આધારિત લાભો માટે મનુષ્યો પ્રાધાન્ય અને માનવીય જવાબદારીઓ લે છે.ઇકોસેન્ટ્રીઝમ એ પ્રકૃતિ કેન્દ્રિત છે જ્યાં મનુષ્ય પ્રકૃતિનો ભાગ છે અને બિનમાનવો આંતરિક મૂલ્ય ધરાવે છે.બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, માનવ હિત સ્વયંસંચાલિત અગ્રતા લેતા નથી અને માનવ હિતથી સ્વતંત્ર રીતે બિન-માનવો પ્રત્યે મનુષ્યની જવાબદારીઓ હોય છે.તેથી ઇકોસેન્ટ્રીઝમ જીવન કેન્દ્રિત છે, પ્રકૃતિ કેન્દ્રિત છે જ્યાં પ્રકૃતિમાં મનુષ્યો અને બિન-માનવો બંનેનો સમાવેશ થાય છે.નેશનલ વાઈલ્ડલાઈફ એક્શન પ્લાન ૨૦૦૨-૨૦૧૨ અને કેન્દ્ર પ્રાયોજિત

ઇન્ટિગ્રેટેડ ડેવલપમેન્ટ ઓફ વાઇલ્ડલાઇફ હેબિટેટ્સ સ્કીમ, ૨૦૦૯
ઇકોસેન્ટ્રીઝમના સિદ્ધાંત પર કેન્દ્રિત છે.”

તે સંદર્ભમાં ભંડોળના અભાવને લગતી રાજ્યની દલીલની નોંધ લેતી વખતે, કેન્દ્ર પ્રાયોજિત વન્યજીવન રહેઠાણોના સંકલિત વિકાસ યોજના, ૨૦૦૯નો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો હતો, જે કેન્દ્ર અને રાજ્ય વચ્ચે નાણાકીય વહેંચણીની જોગવાઈ કરે છે. જંગલી ભેંસના સંરક્ષણના સંદર્ભમાં નોંધ લેવામાં આવી હોવા છતાં ભંડોળની પેટર્નને પેરા ૨૩ માં નોંધવામાં આવી હતી જે ગ્રેટ ઇન્ડિયન બસ્ટાર્ડ ના સંદર્ભમાં ૧૦૦% કેન્દ્રીય સહાયની જોગવાઈ કરે છે, જે ખર્ચની પુનરાવર્તિત અને બિન-પુનરાવર્તિત વસ્તુઓ બંને માટે છે.

૫. વધુમાં આ અદાલતે સેન્ટર ફોર એન્વાયર્નમેન્ટલ લો, વર્લ્ડ વાઇડ ફંડ-ઇન્ડિયા વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્યો, (૨૦૧૩) ૮ એસ. સી. સી. ૨૩૪ ના કેસમાં લુપ્તપ્રાય પ્રજાતિઓના સંરક્ષણ અને સંરક્ષણને ધ્યાનમાં લેતા નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

“૪૫. આપણે નિર્દેશ કરી શકીએ કે ટકાઉ વિકાસના સિદ્ધાંતો પર અગાઉના સંમેલનોમાં નિર્ધારિત કેટલાક સિદ્ધાંતોના પુનઃ નિર્માણ માટે આંતરરાષ્ટ્રીય મંચો અને પરિષદો પર વ્યાપક ચર્ચાઓ અને ચર્ચાઓ થઈ

છે.યુનાઈટેડ નેશન્સ કમિશન ઓન એન્વાયર્નમેન્ટ એન્ડ ડેવલપમેન્ટે
"ટકાઉ વિકાસ" ની વ્યાખ્યા નીચે મુજબ કરી છે:

"ટકાઉ વિકાસ એ વિકાસ છે જે ભવિષ્યની પેઢીઓની પોતાની
જરૂરિયાતો પૂરી કરવાની ક્ષમતા સાથે સમાધાન કર્યા વિના વર્તમાનની
જરૂરિયાતોને પૂર્ણ કરે છે." (વર્લ્ડ કમિશન ઓન ઇકોનોમિક ડેવલપમેન્ટ
[ડબલ્યુ.સી.ઈ.ડી], ૧૯૮૭:૪૩)

૪૬. વિવિધ પ્રખ્યાત પર્યાવરણવાદીઓ દ્વારા ટકાઉ વિકાસની દલીલ
કરવામાં આવી છે, જે સ્પષ્ટપણે માનવ કેન્દ્રિત પૂર્વગ્રહને રજૂ કરે છે, જે
આ પૃથ્વી પર રહેતી અન્ય પ્રજાતિઓના અધિકારો સાથે ઓછામાં ઓછો
સંબંધિત છે.એન્થ્રોપોસેન્ટ્રીઝમ હંમેશા માનવ હિત કેન્દ્રિત વિચાર છે કે
બિનમાનવનું મનુષ્યો માટે માત્ર સાધન મૂલ્ય છે, બીજા શબ્દોમાં કહીએ
તો, મનુષ્યોને પ્રાધાન્ય આપવામાં આવે છે અને અમાનવીય પ્રત્યેની
માનવ જવાબદારીઓ મનુષ્યોના ફાયદા પર આધારિત છે.ઇકોસેન્ટ્રીઝમ
એ પ્રકૃતિ કેન્દ્રિત છે, જ્યાં મનુષ્ય પ્રકૃતિનો ભાગ છે અને બિનમાનવો
આંતરિક મૂલ્ય ધરાવે છે.બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, માનવ હિત
સ્વયંસંચાલિત અગ્રતા લેતા નથી અને માનવ હિતથી સ્વતંત્ર રીતે બિન-
માનવો પ્રત્યે મનુષ્યની જવાબદારીઓ હોય છે.તેથી, ઇકોસેન્ટ્રીઝમ

જીવન કેન્દ્રિત છે, પ્રકૃતિ કેન્દ્રિત છે જ્યાં પ્રકૃતિમાં મનુષ્યો અને બિન-માનવો બંનેનો સમાવેશ થાય છે."

"૪૮. ભારતના બંધારણની કલમ ૨૧ માત્ર માનવ અધિકારોનું જ રક્ષણ કરતી નથી, પરંતુ લુપ્ત થતી પ્રજાતિનું રક્ષણ અને જાળવણી કરવાની જવાબદારી પણ મનુષ્ય પર મૂકે છે, પર્યાવરણનું સંરક્ષણ અને રક્ષણ એ જીવનના અધિકારનો અવિભાજ્ય ભાગ છે.એમ. સી. મહેતા વિરુદ્ધ કમલ નાથ [(૧૯૯૭) ૧ એસ. સી. સી. ૩૮૮] માં, આ અદાલતે "જાહેર વિશ્વાસ" ના સિદ્ધાંતને સ્પષ્ટ કર્યો હતો, તે સિદ્ધાંતનો ભાર એ છે કે નદીઓ, દરિયાકિનારા, જંગલો અને હવા જેવી કેટલીક સામાન્ય મિલકતો સરકાર દ્વારા સામાન્ય લોકોના મુક્ત અને અવિરત ઉપયોગ માટે ટ્રસ્ટીશિપમાં રાખવામાં આવે છે.હવા, સમુદ્ર, પાણી અને જંગલો જેવા સંસાધનો સમગ્ર લોકો માટે એટલા વધુ મહત્વ ધરાવે છે કે તેમને ખાનગી માલિકીનો વિષય બનાવવો સંપૂર્ણપણે અન્યાયી હશે.કુદરતી સંસાધનોના સંરક્ષક તરીકે રાજ્યની ફરજ છે કે તે માત્ર લોકોના લાભ માટે જ નહીં, પરંતુ વનસ્પતિ અને પ્રાણીસૃષ્ટિ, વન્યજીવન વગેરેના શ્રેષ્ઠ હિત માટે તેમની જાળવણી કરે."જાહેર વિશ્વાસ" ના સિદ્ધાંતને તે પરિપ્રેક્ષ્યમાં સંબોધિત કરવો પડશે.

૪૯. મનુષ્ય તરીકે આપણી ફરજ છે કે આપણે પ્રજાતિઓને લુપ્ત થતી અટકાવીએ અને અસરકારક પ્રજાતિ સંરક્ષણ પ્રથાઓની હિમાયત કરવી.એનડબલ્યુએપી ૨૦૦૨-૨૦૧૬ અને કેન્દ્ર પ્રાયોજિત યોજના, ૨૦૦૯ સૂચવે છે કે પ્રાણીઓની ઘણી પ્રજાતિઓ છે જે લુપ્ત થવાની નજીક છે અને અન્ય કેટલીક પ્રજાતિઓ આ પૃથ્વી પરથી પહેલેથી જ ગાયબ થઈ ગઈ છે.કોઈ પણ પ્રજાતિ લુપ્ત થવાના આરે અનિશ્ચિત સમય સુધી ટકી શકતી નથી અને કોઈપણ પ્રજાતિનું સતત અસ્તિત્વ માનવ પશુ સંઘર્ષ, રોગચાળો, જંગલની આગ અને અન્ય કુદરતી આફતો વગેરે જેવા વિવિધ પરિબલો પર નિર્ભર કરે છે.”

તેથી, રાજ્ય અને કેન્દ્ર સરકાર બંનેની લુપ્તપ્રાય પ્રજાતિઓનું સંરક્ષણ કરવાની ફરજ છે અને તેથી, તેમના દ્વારા કરવામાં આવતો ખર્ચ ઉપલબ્ધ યોજનાઓ હેઠળ અથવા તે રીતે ફાળવીને પૂરો પાડવાનો રહેશે.એ ઉદ્દેશ કરવાની જરૂર નથી કે તાત્કાલિક કિસ્સામાં જાળવણી પાવરલાઈનને ભૂગર્ભમાં કરીને કરવામાં આવે છે અને તે સંદર્ભમાં જો ખર્ચ થાય છે, તો સક્ષમ નિયમનકારી સત્તામંડળની મંજૂરીને આધિન આવા ખર્ચનો એક ભાગ અંતિમ ગ્રાહકને પસાર કરવાની પણ મંજૂરી હશે.

૬. પ્રતિવાદીઓ આ મુદ્દા પ્રત્યે સંવેદનશીલ હોવા છતાં, દલીલ કરે છે કે હાઈવોલ્ટેજ રેખાઓ વીજ કરંટને કારણે જી. આઈ. બી. ના મૃત્યુનું કારણ નથી પરંતુ અથડામણને કારણે મૃત્યુનું કારણ બને છે. એવી દલીલ કરવામાં આવે છે કે ભૂગર્ભ ઉચ્ચ વોલ્ટેજ લાઈન (૧) ઊંચી કિંમત (૨) કોઈપણ નિષ્ફળ કેબલને સુધારવા માટે ઉચ્ચ ડાઉનટાઈમ (૩) ૭૬૫ કે.વી. સ્તર પર કેબલની અનુપલબ્ધતા અને (૪) લંબાઈ સાથે સાંધાઓની સંખ્યામાં વધારો જેવા અનેક પરિબલોને કારણે તકનીકી રીતે શક્ય નથી. અરજદારો/અરજદારોએ તેનો વિરોધ કરવા માટે અને દલીલ કરવા માટે કે ઉચ્ચ વોલ્ટેજ લાઈનનું ભૂગર્ભકરણ એ કોઈ નવીન પગલું નથી પરંતુ અન્ય કિસ્સાઓમાં હાથ ધરવામાં આવ્યું છે, તેમણે પાવર ટ્રાન્સમિશન કોર્પોરેશન ઓફ ઉત્તરાખંડ લિમિટેડ દ્વારા ૨૨૦ કે. વી. ટ્રાન્સમિશન લાઈન માટે અને દિલ્લી ટ્રાન્સપોર્ટ લિમિટેડ દ્વારા ૨૨૦ કે. વી. ભૂગર્ભ કેબલ માટે બહાર પાડવામાં આવેલા ટેન્ડર જાહેરનામાનો ઉલ્લેખ કર્યો છે.

૭. વધુમાં, અરજદારોએ ભારત સરકાર, માર્ગ પરિવહન અને ધોરીમાર્ગ મંત્રાલય દ્વારા ૨૨૦ કે. વી. ની ભૂગર્ભ કેબલ ટ્રાન્સમિશન લાઈન નાખવા માટે જાહેર ટિપ્પણીઓના આમંત્રણનો પણ ઉલ્લેખ કર્યો છે. પાવર ગ્રીડ કોર્પોરેશન દ્વારા પ્રકાશિત અહેવાલ સૂચવે છે કે ૨૨૦ કે. વી. પાવર લાઈનનું ભૂગર્ભકરણ શક્ય છે અને ભારતમાં થઈ રહ્યું છે. ખાસ કરીને એવી દલીલ કરવામાં આવે છે કે કર્ણાટકા ખાદિર પ્રદેશમાં ગ્રેટર ફ્લેમિંગોની સલામતી માટે ગેટકો દ્વારા ૧૦ કિમી

લાંબી વીજળીની લાઈનોને ભૂગર્ભમાં બનાવવામાં આવી હતી.અરજદારના વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી શ્યામ દીવાન દ્વારા પણ ભૂગર્ભ વીજળીની લાઈનો નાખવાની આવી જ ઘટનાઓનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.પ્રતિવાદીઓ વતી હાજર રહેલા વરિષ્ઠ વકીલ સુશ્રી ઐશ્વર્યા ભાટી, વિદ્વાન એએસજી અને ડૉ. મનીષ સિંઘવીએ જોકે સૂચવવાની માંગ કરી હતી કે જે ઉદાહરણોમાં ભૂગર્ભ વીજળીની લાઈનો માટે ટેન્ડર જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા તે તમામ કિસ્સાઓમાં તુલનાત્મક બનાવી શકાતા નથી કારણ કે તે વિસ્તાર, ભૂપ્રદેશ અને અંતરને આધારે શક્ય છે કે જેના માટે આવી કેબલ લાઈન નાખવાની છે જે સાર્વત્રિક ઉપયોગની ન હોઈ શકે.

૮. તે પૃષ્ઠભૂમિમાં, ટકાઉ વિકાસની વિભાવનાને ધ્યાનમાં રાખીને અને સંતુલન જાળવવા માટે પક્ષીઓની દુર્લભ પ્રજાતિઓનું રક્ષણ કરવું આવશ્યક છે, પ્રયાસ એ છે કે દરેક પક્ષીને બચાવવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવે અને તે જ સમયે યોગ્ય રીતે શક્તિના પ્રસારણને મંજૂરી આપવામાં આવે.વાઈલ્ડલાઈફ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ઇન્ડિયા દ્વારા હાથ ધરાયેલા અભ્યાસ/સર્વેક્ષણ મુજબ પણ અમુક વિસ્તારોમાં ભૂગર્ભમાં વીજ કેબલ નાખવી શક્ય નથી અને અમુક સ્થળોએ પહેલેથી જ અસ્તિત્વમાં રહેલા કેબલનું રૂપાંતરણ પણ કરી શકાતું નથી.આવા સ્થળોએ, એવી ભલામણ કરવામાં આવે છે કે હાલની વીજ લાઈનો પર 'બર્ડ ડાયવર્ટર્સ' સ્થાપિત કરવામાં આવે અને પક્ષીઓની દુર્લભ પ્રજાતિઓના

નિવાસસ્થાનની નજીકમાં જ્યાં તકનીકી રીતે શક્ય હોય ત્યાં નવી વીજ લાઇનની ભૂગર્ભ કામગીરી હાથ ધરવામાં આવે.

૯. વન્યજીવ સંસ્થા દ્વારા રાષ્ટ્રીય ગ્રીન ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ તે અસર માટે ૧૧.૦૭.૨૦૧૯ તારીખનો અહેવાલ રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો અને અહેવાલનો પેરા ૪.૨ નીચે મુજબ વાંચે છે:

“ ૪.૨.૬બલ્યુ. આઈ. આઈ. દ્વારા ઓળખાયેલ પ્રાથમિક બસ્ટર્ડ વસવાટોમાંથી પસાર થતી તમામ પાવર ટ્રાન્સમિશન લાઇનોને ભૂગર્ભ કેબલ (જ્યાં તકનીકી/તકનીકી રીતે શક્ય હોય) દ્વારા અથવા પક્ષીઓ માટે અગ્રણી બનાવવા માટે પક્ષી ડાયવર્ટર્સ સ્થાપિત કરીને ઘટાડવી (મહેરબાની કરીને પરિશિષ્ટ ૧૦ નો સંદર્ભ લો).જ્યાં આ હસ્તક્ષેપ જરૂરી છે તે પ્રાથમિકતાના ક્ષેત્રોને વાઇલ્ડલાઇફ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ઇન્ડિયા દ્વારા મેપ કરવામાં આવ્યા છે અને શમન માટે રાજસ્થાન ઊર્જા વિભાગ પાસેથી જરૂરી મંજૂરીઓ માટે આર. વી. પી. એન. એલ. ને તકનીકી અને નાણાકીય દરખાસ્ત રજૂ કરવામાં આવી છે.આ કાર્યવાહી ટૂંકા ગાળામાં (૧૩ વર્ષ) ઝડપથી અમલમાં મૂકવી જોઈએ, કારણ કે પાવરલાઇન મૃત્યુદર હાલમાં પ્રજાતિઓ માટે સૌથી મોટો ખતરો છે.”

૧૦. અથડામણ અને વીજ કરંટને કારણે પક્ષીઓના મૃત્યુ ઉપરાંત, સંરક્ષણ વ્યૂહરચનામાં પક્ષીઓની ઉપરોક્ત પ્રજાતિના ઇંડાનું રક્ષણ કરવાની પણ જરૂર છે અને તેને ઇંડામાંથી બહાર કાઢવાના હેતુથી સંવર્ધન કેન્દ્રોમાં સ્થાનાંતરિત કરવાની જરૂર છે.તે સંદર્ભમાં, સંરક્ષણ, નિવાસસ્થાનની પુનઃસ્થાપના અને તેને શિકારી પ્રતિરોધક બનાવવા માટે, સંવર્ધનના મેદાનોને યોગ્ય વાડ પૂરી પાડવાની છે.તે સંબંધમાં, પ્રાથમિકતા અને સંભવિત ક્ષેત્રની સચિત્ર રજૂઆત આઈ.એ. નં.૮૫૬૧૮/૨૦૨૦ ના પરિશિષ્ટ એ૭ (પાનું ૭૪) માં દર્શાવવામાં આવી છે જે અહીં નીચે પણ દર્શાવવામાં આવી છે.

૧૧. ઉપરોક્ત પૃષ્ઠભૂમિમાં, પક્ષીઓની ઉપરોક્ત પ્રજાતિઓના રક્ષણ માટે યોગ્ય પગલાં લેવાની જરૂર છે તે અંગે કોઈ પણ પ્રકારની અસંમતિ ન હોઈ શકે.તે દ્રષ્ટિએ, જ્યાં સુધી હાલની ઓવરહેડ પાવરલાઈનોનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી પ્રતિવાદીઓ ડાયવર્ટર્સ સ્થાપિત કરવા માટે તાત્કાલિક પગલાં લેશે અને હાલની ઓવરહેડ પાવરલાઈનના સંદર્ભમાં ટ્રાન્સમિશન લાઈન સ્થાપિત કરવાના ભવિષ્યના તમામ કેસોમાં લાઈનની શક્યતા અંગે અભ્યાસ હાથ ધરવામાં આવશે.આવા તમામ કિસ્સાઓમાં જ્યાં તે શક્ય હોય ત્યાં ટ્રાન્સમિશન લાઈનને ભૂગર્ભમાં નાખવા માટે પગલાં લેવામાં આવશે.ભવિષ્યમાં લાઈન નાખવા માટે જો ટેકનિકલ અહેવાલ મુજબ માત્ર ઓવરહેડ લાઈન જ શક્ય છે અને તેને સમિતિ દ્વારા બહાલી આપવામાં આવે છે, તો આવી સ્થિતિમાં ડાયવર્ટર્સની સ્થાપના

પણ ઉત્પાદન કરતી કંપનીઓ સાથે કરવામાં આવતા કરારમાં જોડાયેલી શરત રહેશે.જ્યાં સુધી, ઉપરોક્ત પ્રક્રિયામાં થયેલા ખર્ચની વાત છે, ત્યાં સુધી સંબંધિત પ્રતિવાદીઓ નં. ૫ થી ૮ અને ૯ થી ૧૧ કામ કરશે અને તે માટે જોગવાઈ કરશે અને પ્રતિવાદીઓ નં. ૧ થી ૪ આ સંબંધમાં સહાય કરશે.કાયદા અનુસાર સંસાધનો એકત્ર કરવા માટે તેમના માટે તે ખુલ્લું રહેશે.એવા કિસ્સાઓમાં કે જ્યાં પાવર જનરેટરોએ ઉત્પાદનના ખર્ચમાં વધારાની રકમ સહન કરવી પડે છે, તે કરારની શરતો અનુસાર ખર્ચ ઘટાડવાની રીતનું નિયમન કરવા માટે ખુલ્લું રહેશે.ખર્ચનું પરિબળ ગમે તે હોય, લુપ્ત થઈ ચૂકેલા પક્ષીઓને બચાવવાની પ્રાથમિકતા રહેશે.

૧૨. હકીકતમાં, નાણાકીય સંસાધનો કે.વી રીતે એકત્ર કરી શકાય તે અંગે દલીલો દરમિયાન કેટલાક સૂચનો કરવામાં આવ્યા હતા.એક વિકલ્પ જે શોધી શકાય છે, તે છે કંપની અધિનિયમ, ૨૦૧૩ની કલમ ૧૩૫ તરફ વીજળીના ઉત્પાદનમાં રોકાયેલી દરેક વીજળી ઉપયોગિતાઓનું ધ્યાન આકર્ષિત કરવું, જે ચોક્કસ નેટવર્થ અથવા ટર્નઓવર અથવા ચોખ્ખો નફો ધરાવતી કંપનીઓ પર કોર્પોરેટ સામાજિક જવાબદારી લાદે છે.કંપની અધિનિયમ, ૨૦૧૩ની કલમ ૧૬૬ (૨) કંપનીના નિયામકને માત્ર કંપની, તેના કર્મચારીઓ, શેરધારકો અને સમુદાયના શ્રેષ્ઠ હિતમાં જ નહીં, પરંતુ પર્યાવરણની સુરક્ષા માટે પણ સદ્ભાવનાથી કામ કરવાનો આદેશ આપે છે."પર્યાવરણ" શબ્દ, જોકે કંપની

અધિનિયમમાં વ્યાખ્યાયિત નથી, તેને પર્યાવરણ (સંરક્ષણ) અધિનિયમ, ૧૯૮૬ હેઠળ સોંપેલ અર્થ આપવો પડશે. પર્યાવરણ (સંરક્ષણ) અધિનિયમ, ૧૯૮૬ની કલમ ૨ (એ) "પર્યાવરણ" શબ્દને વ્યાખ્યાયિત કરે છે જેમાં "પાણી, હવા અને જમીન અને મનુષ્ય, અન્ય જીવંત પ્રાણીઓ, છોડ, સુક્ષ્મસજીવો અને સંપત્તિ વચ્ચે અને તેમની વચ્ચે અસ્તિત્વ ધરાવતા આંતર સંબંધ" નો સમાવેશ થાય છે.

વધુમાં, વળતર વનીકરણ ભંડોળ અધિનિયમ, ૨૦૧૬ (સી.એ.એફ., ૨૦૧૬) ના અમલીકરણ સાથે, રાષ્ટ્રીય અને રાજ્ય સત્તામંડળો પાસે નોંધપાત્ર ભંડોળ ઉપલબ્ધ છે. કાયદાની કલમ ૪,૫ અને ૬, વન્યજીવન માટેના જોખમોને ઘટાડવાના પગલાં માટે ભંડોળના ઉપયોગની જોગવાઈ કરે છે. રાજસ્થાન રાજ્યએ પહેલેથી જ ૧૨.૧૧.૨૦૦૯ પર વળતર વનીકરણ ભંડોળ વ્યવસ્થાપન અને આયોજન સત્તામંડળ (સી.એ.એમ.પી.એ.) ની સ્થાપના કરી છે. આ નિયમોનો નિયમ ૫ (૨) (૧) વન્યજીવોના નિવાસસ્થાનમાં સુધારો કરવા માટે રાજ્ય ભંડોળના ઉપયોગની મંજૂરી આપે છે. અરજદારોના જણાવ્યા અનુસાર એવું લાગે છે કે કેન્દ્રીય પર્યાવરણ મંત્રાલય દ્વારા વનીકરણ પરિયોજનાઓ માટે રાજ્યોને કુલ ૬૮૫ કરોડ સી. એ. એમ. પી. એ. ભંડોળમાંથી ૪૩૬ કરોડ રૂપિયા ટ્રાન્સફર કરવામાં આવ્યા છે.

૧૩. પક્ષીઓ દ્વારા નાખવામાં આવેલા ઇંડાની સલામતી માટે નિવાસસ્થાનના સંરક્ષણના સંદર્ભમાં, ટાપુઓ તરીકે નિર્ધારિત અને સૂચવેલ વિસ્તાર અને એનેક્સર એ ૭ માં દર્શાવેલ અને અહીં નીચે સ્કેચમાં હળવા રંગમાં દર્શાવેલ વિસ્તારને વાડ બાંધવામાં આવશે અને શિકારીઓ દ્વારા આક્રમણથી સુરક્ષિત કરવામાં આવશે જેથી આ વિસ્તારોમાં નાખવામાં આવેલા ઇંડા સુરક્ષિત રહે.જે વીજ પુરવઠાની લાઈન અંગે ભૂગર્ભ માર્ગ બનાવવાનો છે તે પણ આ વિસ્તારોને ટાળવા જોઈએ.

૧૪. આ બાબતના આ પાસા પર વિનંતી કરવામાં આવેલી દલીલોના પ્રકાશમાં, અમે સભાન છીએ કે ભૂગર્ભ પાવર લાઈન નાખવી, ખાસ કરીને હાઈવોલ્ટેજની, અશક્ય ન હોવા છતાં, કેસટોકેસ આધારે તકનીકી મૂલ્યાંકનની જરૂર પડશે અને એક સમાન પદ્ધતિ નિર્ધારિત કરીને સર્વગ્રાહી નિષ્કર્ષ પર પહોંચી શકાતું નથી અને હકીકતની પરિસ્થિતિને ધ્યાનમાં લીધા વિના નિર્દેશો જારી કરી શકાતા નથી.જો કે આ સ્થિતિ હોવા છતાં સર્વસંમતિ એ રહેશે કે ગ્રેટ ઇન્ડિયન બસ્ટાર્ડની પ્રાથમિકતા અને સંભવિત વસવાટોમાં નાખવામાં આવનારી તમામ લો વોલ્ટેજ પાવરલાઈનો ભવિષ્યમાં તમામ કિસ્સાઓમાં ભૂગર્ભમાં નાખવામાં આવશે.ગ્રેટ ઇન્ડિયન બસ્ટાર્ડની પ્રાથમિકતા અને સંભવિત વસવાટોમાં હાલમાં અસ્તિત્વમાં રહેલી ઓછી વોલ્ટેજ ઓવરહેડ પાવરલાઈનના સંદર્ભમાં, તેને ભૂગર્ભ પાવરલાઈનમાં રૂપાંતરિત કરવામાં આવશે.જી. આઈ. બી.

ની પ્રાથમિકતા અને સંભવિત વસવાટોમાં ઉચ્ચ વોલ્ટેજ પાવરલાઇનના સંદર્ભમાં, ખાસ કરીને આઈ. એ. નં.૮૫૬૧૮/૨૦૨૦ ના પ્રાર્થના સ્તંભમાં ઉદ્દેખિત અને આ ક્રમના કાર્યકારી ભાગમાં દર્શાવેલ પાવરલાઇનને ભૂગર્ભ પાવર લાઇનમાં રૂપાંતરિત કરવામાં આવશે.કચ્છ અને થારમાં સંભવિત અને પ્રાથમિકતા વિસ્તાર અનુક્રમે નીચે દર્શાવેલ રેખાચિત્ર મુજબ છે:

ભૂગર્ભ વીજ લાઇન નાખવાની વિચારણા કરતી વખતે ઉપરોક્ત વસવાટોને પરિપ્રેક્ષ્યમાં રાખવામાં આવશે અને ઉપરોક્ત વસવાટમાં ગ્રેટ ઇન્ડિયન બસ્ટાર્ડની સલામતી માટે પગલાં લેવામાં આવશે.

ગ્રેટ ઇન્ડિયન બસ્ટાર્ડ વસવાટનો નકશો (પરિશિષ્ટ ૭)

૧૫. ઉપર પહેલેથી જ નોંધવામાં આવ્યું છે તેમ, ઉચ્ચ વોલ્ટેજ ધરાવતી ભૂગર્ભ વીજ લાઇન નાખવા માટે તેની શક્યતાઓનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે કુશળતાની જરૂર પડશે.તમામ ટેકનિકલ વિગતોને ધ્યાનમાં લીધા પછી શક્યતાનું મૂલ્યાંકન કરવાના આ ચોક્કસ હેતુ માટે, અમે નીચેના સભ્યોની બનેલી સમિતિની રચના કરવી યોગ્ય માનીએ છીએ:

(૧) ડૉ. રાહુલ રાવત, વૈજ્ઞાનિક, રૂમ નં.૦૨૧, બ્લોક ૧૪, નવી અને નવીનીકરણીય ઊર્જા મંત્રાલય, સી.જી.ઓ કોમ્પ્લેક્સ, લોદી રોડ, નવી દિલ્હી.

(૨) ડૉ. સુતીર્થ દત્તા, વૈજ્ઞાનિક, ભારતીય વન્યજીવ સંસ્થાન, દહેરાદૂન.

(૩) ડૉ. દેવેશ ગઢવી, ડેપ્યુટી ડિરેક્ટર, ધ કોર્બેટ ફાઉન્ડેશન.

ઉપરોક્ત સમિતિ તેમના નિર્ણય પર પહોંચવા માટે વીજળી પુરવઠાના ક્ષેત્રના નિષ્ણાતો પાસેથી જરૂર પડે તો ટેકનિકલ અહેવાલો પણ મેળવી શકે છે.ભારત સરકાર સમિતિને તમામ સહાય પૂરી પાડશે.

૧૬. પક્ષી ડાયવર્ટર્સ સ્થાપિત કરવા માટે કચ્છથી આવતી પાવરલાઈનની વિગતો નીચે મુજબ છે:

અ)	ડાયવર્ટર્સ સ્થાપિત કરવા માટે કચ્છથી આવતી પાવર લાઈનોની યાદી	ક્ષમતા
૧)	કુકડાઉથી વિંગબેર (૮.૮૬ કિમી)	અજ્ઞાત
૨)	વિંગબેરથી લાલા (૪.૮૪ કિમી)	અજ્ઞાત
૩)	રાષ્ટ્રીય ધોરીમાર્ગ-૪૧ નજીકનો કૃષિ ક્ષેત્ર (૦.૫૩	અજ્ઞાત

	કિમી)	
૪)	રાષ્ટ્રીય ધોરીમાર્ગ-૪૧ નજીકનો કૃષિ ક્ષેત્ર (૦.૮૬ કિમી)	અજ્ઞાત
૫)	ખિરસરા ગામથી ખોટારા નગર (૩.૪ કિમી)	અજ્ઞાત
૬)	રસ્તાની બાજુમાં પ્રજાઉ સબસ્ટેશનથી પ્રજાઉ ગામ (૨.૮૧ કિમી)	અજ્ઞાત
૭)	ભામેદીથી નાલિયાનો ભાગ (૪.૪ કિમી)	અજ્ઞાત
૮)	કુલાય વંધથી નાલિયા-જખાઉ રોડનો ભાગ (૧૦.૯ કિમી)	અજ્ઞાત
૯)	કોઠારા નાલિયા લાઈનનો ભાગ (૯.૧ કિમી)	અજ્ઞાત
૧૦)	કોઠારા નાલિયા લાઈનનો ભાગ (૬.૯ કિમી)	અજ્ઞાત
૧૧)	વાંકુ કુલાય વંધનો ભાગ (૬.૨૫ કિમી)	અજ્ઞાત

રાજસ્થાનથી ડાયવર્ટર્સ સ્થાપિત કરવા માટેની પાવરલાઈનની વિગતો નીચે મુજબ છે:

<u>અ) રાજસ્થાનથી ડાયવર્ટર્સ સ્થાપિત કરવા માટેની પાવર લાઈનોની યાદી</u>	<u>ક્ષમતા</u>
૧) જેસલમેર-રામગઢ-૧ (૪૦ કિમી)	૧૩૨ કે.વી

૨) જેસલમેર-રામગઢ-૨ (૪૦ કિમી)	૧૩૨ કે.વી
૩) અસ્કંદ્ર (પોખરણથી અસ્કંદ્ર) (૩૦ કિ. મી.)	૧૩૨ કે.વી
૪) અસ્કંદ્ર (પોખરણથી અસ્કંદ્ર) (૨૦ કિમી)	૧૩૨ કે.વી
૫) અમરસાગર-રામગઢ (૪૦ કિમી)	૨૨૦ કે.વી
૬) અમરસાગર-લિલો (૮ કિમી)	૨૨૦ કે.વી
૭) અમરસાગર-ફલોદી (૫૪ કિમી)	૨૨૦ કે.વી
૮) અમરસાગર-ફલોદી (૭૧ કિમી)	૨૨૦ કે.વી
૯) રામગઢ દેયુ (૪૯ કિમી)	૨૨૦ કે.વી
૧૦) રામગઢ દેયુ (૪૩ કિમી)	૨૨૦ કે.વી
૧૧) રામગઢ દેયુ (૫૦ કિમી)	૨૨૦ કે.વી
૧૨) અકાઈ-રામગઢ (૫૫ કિમી)	૪૦૦ કે.વી
૧૩) તેજુવા-કુચડી (૧૩૮ કિમી)	૩૩ કે.વી
૧૪) કાળો ડુંગર (૭૦ કિમી)	૩૩ કે.વી
૧૫) મોકલા-હાબુર-સાનુ (૩૦૧ કિમી)	૩૩ કે.વી
૧૬) તેજુવા-કુચડી (૨૫ કિમી)	૧૩૨ કે.વી
૧૭) કાળો ડુંગર (૪૭ કિમી)	૧૩૨/૨૨૦ કે.વી
૧૮) મોકલા-હાબુર-સાનુ (૪૩ કિમી)	૧૩૨/૨૨૦ કે.વી
૧૯) ચંદન વાયા ભાગુના ગામથી મોહનગઢ (૭૦ કિમી)	૩૩ કે.વી
૨૦) અમરસાગર-રામગઢ (૪૦ કિમી)	૨૨૦ કે.વી

૨૧) અમરસાગર-લુહરવા (૪ કિમી)	૩૩ કે.વી
-----------------------------	----------

જો ન હોય તો ડાયવર્ટર્સ તાત્કાલિક સ્થાપિત કરવાની શક્યતાને આધિન પાવરલાઇનને ભૂગર્ભમાં રૂપાંતરિત કરવાની વિગતો;

કચ્છથી લાઇનો

<u>અ) ભૂગર્ભમાં જવા માટે કચ્છથી આવતી પાવર લાઇનોની યાદી</u>	<u>ક્ષમતા</u>
૧) બ્રીડિંગ સાઇટની બાજુમાં ૨૨૦ કે.વી ગેટકો લાઇન ૧૩ કેબલ (૩.૧૯ કિ.મી.)	૨૨૦ કે.વી
૨) ભચુન્ડા ગ્રેટ ઇન્ડિયન બસ્ટાર્ડ નિવાસસ્થાન થી સંઘવ નદી રેખા (૨.૧ કિમી)	અજ્ઞાત
૩) ભાનાડાથી વલરામ સોસાયટી (૬.૧ કિમી)	૬૬ કે.વી
૪) જીઈટીસીઓ સબસ્ટેશનથી ધનવાડા-નાનવાડા (૯.૮૧ કિમી)	અજ્ઞાત
૫) ગેટકો સબસ્ટેશનથી કોઠારા-મોતાલા રોડ (૯.૬૯ કિમી)	અજ્ઞાત
૬) જાખાઉથી પ્રજાઉ રોડ સબસ્ટેશન (૧૦ કિ. મી.)	અજ્ઞાત
૭) જખોથી સિંધોડી (૮.૩૯ કિમી)	અજ્ઞાત

૮) જખોથી સિંધોડી (૮.૫૩ કિમી)	અજ્ઞાત
૯) જખોથી સિંધોડી (૮.૫૭ કિમી)	અજ્ઞાત
૧૦) જખાઉ-વાંકુ રોડથી પ્રજાઉ રોડ સબસ્ટેશન (૩.૪ કિમી)	અજ્ઞાત
૧૧) કાળો તળાવ ખિરસરા રોડ (૯ કિમી)	અજ્ઞાત
૧૨) ખિરસરા કોઠારા (૮.૨૦ કિમી)	અજ્ઞાત
૧૩) ખિરસરાથી કોઠારા નદીની ઉજ્જડ જમીન (૨.૨૪ કિમી)	અજ્ઞાત
૧૪) કુનાથિયા ગેટકોથી બિહ્ત્રા અને અદાણી સોલરની આસપાસ (૬.૬૫)	૨૨૦ કે.વી
૧૫) કુનાથિયા ગેટકોથી તેરા (૭.૩૨ કિમી)	૬૬ કે.વી
૧૬) કુનાથિયા ગેટકો રવા તરફ (૩.૩ કિ. મી.)	૬૬ કે.વી
૧૭) લાલા થી જખાઉ (૧૧.૬ કિમી)	અજ્ઞાત

૧)	ખોરસરા નજીક લાઈન (૨.૭ કિમી)	અજ્ઞાત
૨)	લાલા ગામ નજીક લાઈન (૧.૪ કિમી)	અજ્ઞાત
૩)	નાલિયા-કોઠારા રોડ (૬.૫૮ કિમી)	અજ્ઞાત
૪)	નાલિયા-કોઠારા ધોરીમાર્ગ (૧૫ કિમી)	અજ્ઞાત
૫)	નાલિયા-કોઠારા હાઈવે લાઈન (૧૫.૭ કિમી)	અજ્ઞાત
૬)	નાલિયા-કોઠારા રોડથી પ્રજાઉ (૯ કિ. મી.)	અજ્ઞાત
૭)	નાલિયા-કોઠારા રોડથી વેંકુ-લાલા રોડ (૧૦.૮ કિમી)	૬૬ કે.વી
૮)	પ્રજાઉ રોડ (૫.૫ કિમી)	અજ્ઞાત

૯)	પ્રજાઉથી નાલિયા-જખાઉ રોડ	અજ્ઞાત
૧૦)	નાલિયા ઘાસના મેદાનોમાંથી પસાર થતી પ્રજાઉ રોડ લાઈન (૪.૪ કિમી)	અજ્ઞાત
૧૧)	પ્રજાઉ રોડ સબસ્ટેશનથી નાલિયા-કોઠારા રોડ સબસ્ટેશન	અજ્ઞાત
૧૨)	પ્રજાઉ ગામથી પ્રજાઉ રોડ (૫.૮૨ કિમી)	અજ્ઞાત
૧૩)	ભામેડીથી નાલિયા-જખાઉ રોડનો ભાગ (૮૧૯ કિમી)	અજ્ઞાત
૧૪)	કુલાય વંધથી નાલિયા-જખાઉ ધોરીમાર્ગનો એક ભાગ (૮.૨૭ કિમી)	અજ્ઞાત
૧૫)	કોઠારા-નાલિયાનો ભાગ (૮.૮૨ કિમી)	અજ્ઞાત
૧૬)	કોઠારા-નાલિયા લાઈનનો ભાગ (૯.૩૬ કિમી)	અજ્ઞાત
૧૭)	વેંકુથી કુલાય વંધ લાઈનનો ભાગ (૧ કિમી)	અજ્ઞાત
૧૮)	ખિરસરાથી ધોરીમાર્ગ નદીની ઉજ્જડ જમીન (૧.૫ કિમી)	અજ્ઞાત
૧૯)	કુનાથિયા ગેટકોથી ભાનાડા ગામ વાયા એગ્રી ફાર્મ્સ (૧૨ કિ. મી.)	૬૬ કે.વી

રાજસ્થાનથી લાઈનો

બી)	ભૂગર્ભ માટે રાજસ્થાનની પાવર લાઈનોની યાદી	ક્ષમતા
૧)	કનોઈ-સાલખા (૨૧ કિમી)	૩૩ કે.વી
૨)	સામ-ધનાના (૪૫ કિમી)	૩૩ કે.વી
૩)	તેજુવા-કચ્છ (૧૭ કિમી)	૩૩ કે.વી

૪)	ખુચેરી આડી-સમાંતર (૨૧ કિમી)	૩૩ કે.વી

૧૭. ૫, ૬ અને ૮ થી ૧૧ નંબરના પ્રતિવાદીઓ પાવરલાઇનના સંદર્ભમાં ભૂગર્ભમાં પાવરલાઇન નાખવાની વ્યવસ્થા કરતી વખતે, જેની શક્યતા અંગે કોઈ શંકા નથી, તે તરત જ કામ સાથે આગળ વધશે. જો કે, એવા કિસ્સાઓમાં કે જ્યાં પ્રતિવાદીઓને લાગે કે શક્યતા સંબંધિત મુદ્દાઓ છે, તે બાબત તમામ સંબંધિત સામગ્રી અને વિગતો સાથે સમિતિને મોકલવામાં આવશે. આ સમિતિ આ બાબતની આકારણી કરશે અને ભૂગર્ભ પાવરલાઇન શક્ય છે કે નહીં તે નિષ્કર્ષ પર પહોંચશે. સમિતિ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા અહેવાલના આધારે પ્રતિવાદી દ્વારા આગળની કાર્યવાહી કરવામાં આવશે.

૧૮. તમામ કિસ્સાઓમાં જ્યાં પ્રાથમિકતા અને સંભવિત ગ્રેટ ઇન્ડિયન બસ્ટાર્ડ ક્ષેત્રમાં આજે ઓવરહેડ પાવરલાઇન અસ્તિત્વમાં છે, ત્યાં પ્રતિવાદીઓ ઓવરહેડ કેબલને ભૂગર્ભ પાવરલાઇનમાં રૂપાંતરિત કરવાની વિચારણા બાકી રહે ત્યાં સુધી ડાયવર્ટર્સ સ્થાપિત કરવા માટે તાત્કાલિક પગલાં લેશે. આવા તમામ કિસ્સાઓમાં જ્યાં ઓવરહેડ કેબલને ભૂગર્ભ પાવરલાઇનમાં રૂપાંતરિત કરવું શક્ય જણાય છે, તે એક વર્ષના સમયગાળામાં હાથ ધરવામાં આવશે અને પૂર્ણ

કરવામાં આવશે અને તે સમય સુધી ડાયવર્ટર્સને હાલની પાવરલાઈનથી લટકાવી દેવામાં આવશે.

૧૯. તે મુજબ હુકમ કર્યો.

દિશા નિર્દેશો જારી કરવામાં આવ્યા છે.

This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.